

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ЧУМАК ЮРІЙ ЯКОВИЧ

УДК 342.5(477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ
ПРАВопорушенням у сфері земельних відносин в Україні**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в ПрАТ «ВНЗ МАУП»

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Христинченко Надія Петрівна,

Тернопільський національний економічний університет,

професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Світличний Олександр Петрович,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

професор кафедри цивільного та господарського права

доктор юридичних наук, доцент

Ямненко Тетяна Михайлівна,

Національний авіаційний університет,

професор кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету

Захист відбудеться «6» липня 2020 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «1» червня 2020 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Функціонування системи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні спрямоване на вирішення проблем, які виникають у процесі дотримання земельного законодавства, зменшення завданої шкоди охоронюваним державою інтересам суб'єктів земельних правовідносин та її відшкодування. Проте, незважаючи на усі превентивні заходи, стратегії та програми розвитку земельних відносин, правопорушення у сфері земельних відносин як складний не лише правовий, а й соціальний, економічний, культурний, політичний феномен, продовжують вчинятися, ілюструючи відповідні прогалини правового регулювання та публічного управління.

Сьогодні реалізація заходів протидії правопорушенням у визначеній сфері ускладнюється багатьма факторами, що обумовлені недосконалістю як адміністративно-правового регулювання, так і правореалізаційної практики – неналежне стимулювання учасників земельних правовідносин щодо дотримання норм земельного законодавства, високий рівень корупції в органах публічної адміністрації та неналежна виконавська дисципліна, фактична відсутність системної та ефективної взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин.

Поряд з тим прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» у контексті не усунутих наразі недоліків механізму адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин обумовлює виникнення додаткових ризиків вчинення правопорушень у зазначеній сфері, завдання значної шкоди державним, суспільним та індивідуальним інтересам кожного громадянина під час купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, визначення нормативної грошової оцінки таких земель, здійснення адміністративних процедур з окресленого питання.

Питання протидії адміністративним правопорушенням у різних сферах суспільних відносин досліджували такі науковці, як В. Б. Авер'янов, В. М. Бабакін, О. М. Бандурка, О. П. Беца, Ю. П. Битяк, Н. В. Бондарчук, К. Л. Бугайчук, В. В. Галуцько, Ю. В. Гаруст, Є. А. Гетьман, Є. О. Гладкова, І. П. Голосніченко, Т. О. Губанова, С. Ф. Денисюк, О. В. Джафарова, Є. В. Додін, О. Ю. Дрозд, О. В. Дуліна, О. Ф. Кобзар, М. В. Ковалів, В. В. Ковальська, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Н. І. Красюк, К. М. Куркова, О. С. Літошенко, Д. М. Лук'янець, А. А. Манжула, О. І. Миколенко, Л. І. Миськів, А. В. Мілашевич, Л. В. Мілімко, О. С. Мірошніченко, О. М. Музичук, О. В. Насушна, О. М. Нестеренко, В. Ю. Оксін, О. І. Остапенко, С. Д. Подлінець, В. В. Пахомов, А. Л. Правдюк, А. С. Самородов, Т. Б. Саркісова, О. П. Світличний, О. В. Стукаленко, Є. Ю. Соболев, Л. В. Сорока, Н. П. Христинченко, Ю. В. Чиж, К. І. Чижмарь, Р. В. Шаповал, К. В. Шкарупа, Т. М. Ямненко. Проте комплексного системного дослідження проблематики адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин сьогодні не здійснено.

Таким чином, необхідність подальшого забезпечення законності у сфері земельних відносин, відсутність комплексних досліджень із цієї проблематики, недосконалість правового регулювання в зазначеній сфері обумовлюють актуальність комплексного дослідження сутності та розкриття особливостей адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями: Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка була затверджена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474; Пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки на період до 2020 р., встановлених на підставі Закону України від 11 липня 2001 р. № 2623-III «Про пріоритетні напрями розвитку науки та техніки»; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Плану науково-дослідницьких робіт Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом (державний реєстраційний номер 0101U001605).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу існуючих наукових розробок та норм чинного законодавства України визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та окреслити напрямки вдосконалення відповідного адміністративного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні *завдання*:

- встановити сутність земельних відносин як об'єкта адміністративно-правової охорони;
- розкрити види адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин в Україні;
- визначити поняття адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та виділити її особливості;
- охарактеризувати правові засади протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та визначити місце серед них адміністративно-правових норм;
- розкрити систему суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та особливості їх адміністративно-правового статусу;
- систематизувати адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні;
- узагальнити адміністративні процедури протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні;
- визначити напрями удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин в Україні;
- опрацювати можливості використання в Україні зарубіжного досвіду протидії правопорушенням у сфері земельних відносин;

– сформуванати напрями удосконалення профілактики адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин;

– змодельовати оптимізацію форм взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають з приводу адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, застосовано методи *аналізу та синтезу*, за допомогою яких можливою стала характеристика правових засад протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні (підрозділ 1.4); *діалектичний* метод, який дозволив проаналізувати сутність земельних відносин як об'єкта адміністративно-правової охорони (підрозділ 1.1); застосування *системно-структурного* методу послугувало інструментом для визначення системи суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та особливостей їх адміністративно-правового статусу (підрозділ 2.1); метод *системного аналізу* використаний у ході характеристики адміністративних процедур протидії правопорушенням у сфері земельних відносин (підрозділ 2.3); *структурно-функціональний* метод надав змогу здійснити загальну характеристику та виділити види адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин в Україні (підрозділ 1.2); за допомогою застосування *порівняльно-правового* методу проведено компаративний аналіз зарубіжного досвіду протидії правопорушенням у сфері земельних відносин та окреслено можливості його використання в Україні (підрозділ 3.2); широкого застосування отримав *формально-юридичний* метод, який уможливив належне опрацювання нормативного матеріалу та проведення характеристики адміністративних форм та методів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні, формування шляхів удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин в Україні (підрозділи 2.2 та 3.1); застосування *логіко-семантичного* методу сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату роботи, розширенню та уточненню досліджуваних понять та категорій: «адміністративно-правова охорона земель», «адміністративне правопорушення», «адміністративно-правова протидія», «адміністративна форма протидії», «методи адміністративної протидії» у визначеній сфері (підрозділи 1.1–1.3, 2.2); за допомогою *логіко-правового* методу стало можливим сформуванати пропозиції щодо напрямів удосконалення профілактики адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин та змодельовати подальший розвиток форм взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні (підрозділи 3.3 та 3.4).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять праці фахівців із галузі адміністративного права, а також інших галузевих дисциплін, зокрема: цивільного, кримінального права, теорії держави і права, соціології, філософії, психології. *Нормативно-правовою основою* роботи є сукупність нормативно-правових актів різної

юридичної сили, нормами яких прямо чи опосередковано визначаються адміністративно-правові засади протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні, зокрема: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони та підзаконні нормативні акти України. *Інформаційну та емпіричну основу* дисертації становлять узагальнення практики діяльності з протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні, довідкові видання, статистичні матеріали, судова практика.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб комплексно визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні, а також на основі узагальнення зарубіжного досвіду визначити можливі напрями удосконалення правового регулювання даної сфери суспільних відносин. Основні наукові положення, які виносяться на захист, такі:

уперше:

– заходи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин запропоновано розглядати за: 1) характером заходів протидії: а) загальностратегічні та ідейно-цільові; б) спеціально-правові; в) правозастосовні; г) адміністративно-відновлювальні; 2) сферою впливу заходів протидії: адміністративно-правова протидія правопорушенням щодо: а) здійснення державного управління у сфері земельних правовідносин; б) раціонального використання та охорони земель; в) протидії корупційним правопорушенням у сфері земельних правовідносин; г) протидії майновим правопорушенням у наведеній сфері;

- комплексно охарактеризовано систему суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин та визначено їх адміністративно-правовий статус, а саме: 1) суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин загальної компетенції, які здійснюють загальностратегічні та ідейно-цільові заходи адміністративно-правової протидії; 2) суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин спеціальної компетенції, які здійснюють спеціально-правові та правозастосовні заходи адміністративно-правової протидії; 3) суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин загальної компетенції, які здійснюють окремі спеціально-правові та правозастосовні заходи адміністративно-правової протидії;

– визначено та класифіковано правові форми адміністративної протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин, а саме: 1) нормотворчо-програмну; 2) публічного адміністрування; 3) контрольно-наглядову; 4) правозастосовну;

– як напрям удосконалення адміністративно-правової протидії адміністративним правопорушенням у сфері земельних відносин запропоновано законодавчо передбачити інститут «протегування», у рамках якого посадова особа-протектор буде уповноважена на розроблення плану заходів щодо охорони землі та забезпечення взаємодії між органом, який реалізує державну політику у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду

(контролю) в агропромисловому комплексі, та кожною конкретною особою, яка реалізує право на землю;

удосконалено:

- визначення таких понять, як: «адміністративне правопорушення у сфері земельних відносин», «адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері земельних відносин», «адміністративна форма протидії правопорушенням у сфері земельних відносин», «методи адміністративної протидії правопорушенням у сфері земельних відносин»;

– класифікацію адміністративних процедур протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні за наступними критеріями: 1) за змістом та колом поточних завдань, на вирішення яких спрямовані адміністративні процедури; 2) за особливостями ініціювання здійснення адміністративної процедури; 3) за сферою їх реалізації;

– розуміння сутності профілактики правопорушень у сфері земельних відносин, яку запропоновано визначати як цілеспрямовану комплексну систему заходів соціального, нормативно-правового, організаційного, психологічного, інформаційно-виховного, економічного характеру, а також діяльність органів публічного адміністрування та інститутів громадянського суспільства щодо їх реалізації, які спрямовані на утвердження стійкого правопорядку у сфері земельних відносин шляхом виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, та їх подолання, формування ефективного нормативно-правового регулювання земельних відносин, впливу на свідомість майбутнього порушника з метою усунення негативної мотивації та запобігання вчинення ним правопорушень у визначеній сфері;

дістали подальшого розвитку:

- наукове обґрунтування таких понять як: «адміністративні процедури протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» та «адміністративно-правова охорона земельних правовідносин»;

– пропозиції щодо удосконалення адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства, серед яких: 1) передбачення диференціації адміністративної відповідальності у разі наявності кваліфікуючих ознак діяння (наприклад, передбачати більш суворі адміністративні стягнення за адміністративні правопорушення у сфері земельних відносин, вчинення яких призвело до значної шкоди, які вчиняються систематично, за попередньою змовою); 2) запровадження адміністративної відповідальності юридичних осіб у визначеній сфері відносин (за аналогією з розділом XIV-1 (зокрема, ст. 96-3) Кримінального кодексу України); 3) збільшення сум адміністративного стягнення у вигляді штрафу, які передбачаються санкціями ст.ст. 52, 53, 53-1, 53-2, 53-3, 53-4, 53-6, 54, 55, 56 Кодексу України про адміністративні правопорушення, шляхом множення таких сум на коефіцієнт «10»;

– обґрунтування необхідності запровадження додаткових адміністративних стягнень за вчинення правопорушень у сфері земельних відносин, що передбачені ст.ст. 52, 53, 54 та 55 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у вигляді позбавлення права займатися підприємницькою діяльністю у галузі

сільського господарства чи іншій галузі, яка пов'язана із використанням земельних ресурсів, строком на 1 рік, зобов'язання вчинити адміністративно-відновлювальні заходи.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для проведення подальших наукових досліджень, присвячених теоретичним та практичним проблемам протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні (акти впровадження Державного науково-дослідного інституту МВС України та Кримінологічної асоціації України);

- *правотворчості* – з метою розроблення нових та вдосконалення існуючих законодавчих актів, нормами яких регулюється протидія правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

- *практичній діяльності* – як основа для вдосконалення практичної діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні (акт впровадження Херсонського апеляційного суду);

- *освітньому процесі* – під час підготовки підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», «Земельне право»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Міжрегіональній академії управління персоналом та Харківському національному університеті внутрішніх справ (акти впровадження Інституту права ім. князя Володимира Великого ПрАТ «ВНЗ МАУП» та Харківського національного університету внутрішніх справ).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних та національних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах: «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті (м. Одеса, 7–8 квітня 2017 р.); «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.); «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.); «25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього» (м. Харків, 21–22 лютого 2020 р.); «Запорізькі правові читання» (м. Запоріжжя, 19–20 травня 2020 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки. Список використаних джерел складається із 190 найменувань і займає 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, визначається її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, окреслюються мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, вказується на наукову новизну та практичне

значення отриманих результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження та структури.

Розділ 1 «Методологічні засади протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» містить чотири підрозділи і присвячений з'ясуванню сутності земельних відносин як об'єкта адміністративно-правової охорони, здійсненню загальної характеристики адміністративних правопорушень у зазначеній сфері відносин, виділенню їх видів.

У підрозділі 1.1 *«Сутність земельних відносин як об'єкта адміністративно-правової охорони»* розкрито положення адміністративно-правової доктрини щодо розуміння поняття адміністративно-правової охорони в цілому та з'ясування її сутнісних ознак. На основі чого, а також з огляду на власні висновки, адміністративно-правову охорону земельних правовідносин визначено як комплексне поняття, що позначає сукупність адміністративно-правових норм, принципів, засобів та заходів ідеологічного, регулятивного, стимулюючого та правозахисного характеру, спрямованих на створення умов та обставин належної реалізації прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин, раціонального використання, відновлюваності та охорони земель, попередження земельних правопорушень, та застосування заходів адміністративного примусу у разі їх виявлення, а також відповідну діяльність публічної адміністрації. Відзначено, що адміністративно-правова охорона земель становить окремий специфічний цілісний механізм, структуру якого запропоновано розглянути за такими складовими, як інституційна, позитивно-стимулююча (превентивна) та захисна складова.

Проаналізовано особливості виділених складових механізму адміністративно-правової охорони земельних відносин. У результаті чого можливим стало визначити та сформулювати особливі та сутнісні правові ознаки земельних правовідносин як об'єкта адміністративно-правової охорони.

У підрозділі 1.2 *«Загальна характеристика та види адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин в Україні»* здійснено системне дослідження усієї сукупності адміністративних правопорушень у визначеній сфері відносин, а також підкреслено їхню специфіку. Запропоновано адміністративне правопорушення у сфері земельних правовідносин визначати як передбачене адміністративним законодавством протиправне винне діяння суб'єкта адміністративного правопорушення, яке посягає на охоронювані земельним законодавством інтереси держави, суспільства та людини щодо володіння, користування, розпорядження землею, забезпечення її охорони та раціонального використання, а також реалізації державного управління у визначеній сфері, та за яке передбачена адміністративна відповідальність.

На підставі детального аналізу елементів складу таких правопорушень виділено особливості та недоліки адміністративно-правового регулювання з досліджуваного питання. Здійснено класифікацію досліджуваних адміністративних правопорушень за: 1) особливістю об'єкта адміністративного правопорушення; 2) конструкцією об'єктивної сторони; 3) особливостями суб'єкта правопорушень; 4) складом діянь, які можуть становити адміністративне правопорушення.

У підрозділі 1.3 «Поняття та особливості адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» запропоновано розглядати адміністративно-правову протидію правопорушенням у сфері земельних правовідносин як комплекс взаємопов'язаних адміністративно-правових, організаційних, ідеологічних, стимулюючих заходів, які здійснюються уповноваженими суб'єктами владних повноважень на постійних та систематичних засадах, а також в окремих випадках у разі виникнення ситуації, яка потребує застосування адміністративного примусу, що спрямовані на попередження вчинення адміністративних правопорушень у сфері земельних правовідносин, їх припинення, притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які їх вчинили, усунення негативних наслідків таких правопорушень, а також виявлення причин та умов, що призводять до правопорушень, та їх подолання на загальнодержавному стратегічному рівні.

Здійснено класифікацію заходів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин за характером заходів протидії та за сферою впливу заходів такої протидії.

У підрозділі 1.4 «Правові засади протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та місце серед них адміністративно-правових норм» проаналізовано особливості адміністративно-правового регулювання протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні.

Відзначено, що місце і значення адміністративно-правових норм у протидії правопорушенням у сфері земельних відносин обумовлене тим, що: 1) їм властива імперативність правових вимог, категоричність формулювань та необхідна чіткість правил поведінки, завдяки чому вдається забезпечити найбільш ефективні заходи протидії правопорушенням у земельній сфері, встановити зрозумілі межі дозволеної поведінки та окреслити діяння, які є порушенням положень земельного права; 2) дозволяють у разі недотримання положень регулятивного, зобов'язального та заборонного характеру застосовувати силу державного примусу, притягувати до адміністративної відповідальності; 3) закріплюють та забезпечують функціонування механізму державного управління у сфері земельних правовідносин, здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням земельного законодавства; 4) відображають публічний інтерес у сфері забезпечення протидії земельним правопорушенням, який обумовлений особливою цінністю землі як основного багатства країни; 5) спрямовані також на досягнення балансу між заходами державного регулювання, контролю і нагляду, а також заходами громадського контролю, приватного саморегулювання, партнерства, взаємодії.

Розділ 2 «Зміст адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» складається з трьох підрозділів і присвячений детальному аналізу окремих елементів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин.

У підрозділі 2.1 «Система суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні та особливості їх адміністративно-правового статусу» відзначено, що суб'єкти протидії правопорушенням у сфері земельних відносин здійснюють цілеспрямований та системний вплив на правовідносини, які

складаються у сфері реалізації прав на землю, забезпечення її охорони та раціонального використання, державного управління та дотримання земельного законодавства, а також на конкретних осіб – їх учасників.

Окреслено систему суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин за особливостями компетенції та спрямованості заходів протидії, які належать до повноважень відповідного суб'єкта.

У підрозділі 2.2 «Адміністративні форми та методи протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» з'ясовано зміст понять «адміністративна форма протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин» та «методи адміністративної протидії правопорушенням у сфері земельних відносин». Зауважено, що вивчення форм як зовнішнього вияву протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні надає змогу найбільш повно досягнути її сутності та змісту. А методи протидії у зазначеній сфері відображають природу та характер адміністративного впливу на земельні правовідносини, зміст взаємозв'язку та взаємодії у системі «орган публічної адміністрації – фізичні та юридичні особи як учасники правовідносин», а також «орган публічної адміністрації як суб'єкт протидії – орган публічної адміністрації як об'єкт протидії».

Виділено правові та неправові форми адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин. Серед правових форм виділено та проаналізовано такі форми, як: 1) нормотворчо-програмна; 2) публічного адміністрування; 3) контрольно-наглядова; 4) правозастосовна. До неправових форм адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин віднесено проведення нарад, добір кадрів, ресурсне та матеріально-технічне забезпечення.

У підрозділі 2.3 «Адміністративні процедури протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» відзначено наявність суперечностей адміністративно-правової доктрини з питань визначення поняття адміністративної процедури. Сформовано авторське бачення дефініції досліджуваного поняття, за якого адміністративну процедуру протидії правопорушенням у сфері земельних відносин визначено як встановлену чинним адміністративним та земельним законодавством результативну послідовність юридично значущих дій органів публічної адміністрації, які здійснюються в рамках позитивної правореалізації, спрямовані на ефективну реалізацію прав і законних інтересів учасників земельних правовідносин та адміністративно-правову охорону земельних правовідносин та завершуються прийняттям адміністративного акта або адміністративного договору.

Виділено та охарактеризовано види адміністративних процедур протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні за наступними критеріями: 1) за змістом та колом поточних завдань, на вирішення яких спрямовані адміністративні процедури; 2) за особливостями ініціювання здійснення адміністративної процедури; 3) за сферою їх реалізації.

Розділ 3 «Напрями удосконалення адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» містить чотири підрозділи та зосереджений на формуванні авторських пропозицій щодо

удосконалення основних напрямів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин,

У підрозділі 3.1 «Удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин в Україні» запропоновано авторське бачення напрямів та заходів покращення стану правового регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення у визначеній сфері. Зокрема, у напрямі реформування адміністративних стягнень у визначеній сфері запропоновано: 1) збільшити суми адміністративного стягнення у вигляді штрафу; 2) закріпити у санкціях можливість у разі існування кваліфікуючих ознак, накладення також і додаткового стягнення у вигляді позбавлення права займатися підприємницькою діяльністю у галузі сільського господарства; 3) закріпити спеціальний вид адміністративного стягнення, яке може бути накладеним за вчинення правопорушень у сфері земельних відносин – зобов'язання вчинити адміністративно-відновлювальні заходи.

У підрозділі 3.2 «Зарубіжний досвід протидії правопорушенням у сфері земельних відносин та можливості його використання в Україні» розглянуто можливості запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн у визначеній сфері шляхом впровадження окремих заходів, серед яких: заходи першого етапу: 1) загальні (нормативно-програмні), які полягають у внесенні змін до чинного законодавства щодо: а) визначення рамкових умов надання в оренду різних категорій земель: мінімальний строк оренди земельної ділянки; обов'язкові вимоги до належного рівня освіти та кваліфікації особи, яка бажає отримати в оренду земельну ділянку (на прикладі досвіду Франції, Польщі, Литви); б) введення заборони на оренду земельних ділянок, які розташовані у прикордонних смугах (Іспанія); в) закріплення переважного права на отримання земельної ділянки у власність її добросовісним орендарям (на прикладі досвіду Франції, Голландії, Бельгії); 2) заходи спеціально-правового характеру: а) оптимізація повноважень щодо проведення землевпорядних робіт та ведення Державного земельного кадастру та максимальне зосередження їх у повноваженнях єдиного органу – Держгеокадастру (на прикладі досвіду Швеції). Заходи другого етапу, що полягатимуть у розробленні, затвердженні спеціальних програм адміністративного стимулювання дотримання земельного законодавства, вжиття заходів з охорони земель (за аналогією із США).

У підрозділі 3.3 «Напрями удосконалення профілактики адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин» розкрито поняття «профілактика правопорушень у сфері земельних відносин» та сформовано пропозиції щодо напрямів удосконалення зазначеного елемента протидії, серед яких: до заходів профілактики правопорушень земельного законодавства віднести: 1) здійснення заходів щодо державного контролю за реалізацією прав на землю (здійснення спостережень, проведення перевірок, отримання інформації, надання приписів про усунення порушень земельного законодавства); 2) вжиття заходів з охорони земель (меліорації, рекультивації, відновлення стану земель); 3) роз'яснення чинного законодавства суб'єктами протидії правопорушенням у визначеній сфері, інші заходи.

У підрозділі 3.4 «Розвиток форм взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні» розкрито проблематику правового регулювання взаємодії суб'єктів адміністративно-правової протидії у визначеній сфері та окреслено основні заходи удосконалення взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні за такими формами, як інформаційно-аналітична (в тому числі електронна), оперативно-поточна та загальностратегічна, яка включає нормотворчі та ідейно-виховні заходи. Зокрема, серед заходів удосконалення взаємодії запропоновано Кабінету Міністрів України прийняти постанову «Про затвердження порядку здійснення взаємодії між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері земельних відносин», згідно з якою визначити обов'язок наведених суб'єктів щодо укладення та підписання меморандумів про співпрацю на загальнодержавному та територіальному рівні, а також за ознакою юрисдикції та особливостями компетенції відповідних суб'єктів, утворення спільного органу, який координуватиме здійснення такої взаємодії – Координаційної ради з питань захисту земельних відносин.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні, а також опрацюванні напрямів її удосконалення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. Аргументовано, що сутність земельних відносин як об'єкта адміністративно-правової охорони виявляється у наступних ознаках: 1) функціонування чіткої ієрархічної системи суб'єктів владних повноважень, які є учасниками таких відносин та реалізують у них свої владно-управлінські повноваження; 2) визначеність меж дозволеної поведінки учасників земельних правовідносин та покладення на таких учасників чітких обов'язків, у тому числі і додаткових (не пов'язаних із безпосереднім споживанням корисних властивостей землі як природного ресурсу); 3) здійснення заходів державного стимулювання та сприяння раціональному використанню та охороні земель; 4) здійснення державного планування, контролю, моніторингу, стандартизації, організації відповідних адміністративних процедур; 5) наявність інституту «влади-підпорядкування» у сфері земельних правовідносин; 6) наявність інституту адміністративної відповідальності та можливості застосування заходів адміністративного примусу у разі порушення вимог земельного законодавства.

2. Окреслено специфічні ознаки адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин, серед яких: 1) відсутність уніфікованості та системності, а також узгодженості між актами земельного та адміністративного законодавства як щодо переліку таких правопорушень, так і щодо їхніх юридичних складів; 2) нечіткість визначення безпосереднього предмета протиправного посягання у

кожному конкретному складі наведених правопорушень: «земельна ділянка», «землі», «грунт»; 3) оціночний характер формулювання об'єктивної сторони багатьох диспозицій таких правопорушень: «негативно впливають», «неправильна експлуатація», «придатний для використання стан»; 4) відсильний характер диспозицій, які, проте, не передбачають чіткої та конкретної вказівки на нормативно-правовий акт земельного законодавства, що ускладнює притягнення до адміністративної відповідальності; 5) відсутність специфікації диспозицій щодо особливостей способу вчинення відповідних правопорушень, засобів, які при цьому використовуються, що призводить до відсутності диференціації адміністративної відповідальності за протиправні дії.

Запропоновано класифікувати адміністративні правопорушення за наступними ознаками: 1) особливістю об'єкта адміністративного правопорушення, які посягають на правовідносини щодо: а) забезпечення раціонального використання та охорони земельного фонду; б) здійснення державного управління у сфері земельних правовідносин; г) забезпечення охорони прав та інтересів громадян, фізичних та юридичних осіб та інших учасників правовідносин щодо володіння, користування, розпорядження землею; 2) конструкцією об'єктивної сторони: а) адміністративні правопорушення з формальним складом (ст. 53-5 КУпАП та інші); б) формально-матеріальним складом (ст. 53-3 КУпАП); 3) особливостями суб'єкта правопорушень: а) правопорушення, що можуть вчинятися загальним суб'єктом (ст. 56 КУпАП); б) правопорушення, які можуть вчинятися лише спеціальним суб'єктом (ст. 53-2 КУпАП та ін.); в) правопорушення, які можуть вчинятися як загальним, так і спеціальним суб'єктом (ст. 52 КУпАП та ін.); 4) складом діянь, які можуть становити адміністративне правопорушення: а) прості (об'єктивна сторона характеризується одним видом діяння, яким порушується норма закону (ст. 53-4 КУпАП); б) складні (формулювання диспозиції визначає його як одне діяння, яким порушуються норми закону, проте таке діяння може виявлятися у різних способах та варіантах правової поведінки особи (ст. 55 КУпАП); в) складені (опис його об'єктивної сторони містить перелік кількох окремих видів діянь (різних способів такого порушення) (ст. 53-6 КУпАП).

3. Доведено, що адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері земельних правовідносин – це комплекс взаємопов'язаних адміністративно-правових, організаційних, ідеологічних, стимулюючих заходів, які здійснюються уповноваженими суб'єктами владних повноважень на постійних та систематичних засадах, а також в окремих випадках у разі виникнення ситуації, яка потребує застосування адміністративного примусу, що спрямовані на попередження вчинення адміністративних правопорушень у сфері земельних правовідносин, їх припинення, притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які їх вчинили, усунення негативних наслідків таких правопорушень, а також виявлення причин та умов, що призводять до правопорушень та їх подолання на загальнодержавному стратегічному рівні.

4. Встановлено, що адміністративно-правові норми відіграють важливу роль у правовому забезпеченні протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин, а саме вони: 1) закріплюють рекомендації для суб'єктів земельних

правовідносин щодо способу і міри їх бажаної поведінки; 2) інформують учасників земельних відносин щодо їх прав та обов'язків; 3) забезпечують формування у правовій свідомості усіх учасників правовідносин розуміння про бажаний стан наведених правовідносин, правопорядок у земельній сфері, чіткої і зрозумілої системи взаємовідносин між державою, фізичними та юридичними особами з питань реалізації прав на землю; 4) можуть містити чіткі зобов'язання щодо необхідної поведінки суб'єкта земельних правовідносин, завдяки чому досягається необхідний рівень правової регламентації охорони земель як основного національного багатства України; 5) у необхідних випадках встановлюють заборони щодо утримання від конкретної поведінки суб'єкта земельних правовідносин; 6) закріплюють санкції за порушення земельного законодавства; 7) визначають програму, цілі та стратегії розвитку протидії порушенням у сфері земельних правовідносин.

5. Визначено, що до системи суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин належать: 1) суб'єкти протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин загальної компетенції, які здійснюють загальностратегічні та ідейно-цільові заходи адміністративно-правової протидії (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство енергетики та захисту довкілля України; 2) суб'єкти протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин спеціальної компетенції, які здійснюють спеціально-правові та правозастосовні заходи адміністративно-правової протидії; 3) суб'єкти протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин загальної компетенції, які здійснюють окремі спеціально-правові та правозастосовні заходи адміністративно-правової протидії (Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру та Державна екологічна інспекція України, а також їх територіальні органи).

6. Обґрунтовано, що адміністративна форма протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин – це зовнішнє вираження змісту протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин, що являє собою комплекс взаємопов'язаних дій та заходів, типових за своєю правовою та організаційною природою, які здійснюються суб'єктами протидії в межах вимог чинного законодавства та слугують інструментом для попередження вчинення адміністративних правопорушень у сфері земельних правовідносин, їх припинення, притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які їх вчинили, усунення негативних наслідків таких правопорушень, а також виявлення причин та умов, що призводять до правопорушень та їх подолання.

Виявлено, що методи адміністративної протидії правопорушенням у сфері земельних відносин – це визначені чинним законодавством способи і прийоми впливу на земельні правовідносини та їх учасників, які реалізуються суб'єктами протидії у їх практичній діяльності, обумовлюються особливостями правового статусу визначених суб'єктів та об'єктів протидії.

7. Виділено наступні істотні правові ознаки та особливості правового регулювання адміністративних процедур протидії правопорушенням у сфері земельних відносин: 1) визначені чинним адміністративним та земельним

законодавством; 2) це логічна, взаємообумовлена, циклічна та завершена послідовність, чіткий алгоритм вчинення органами публічної адміністрації юридично значущих дій; 3) спрямовані на досягнення поточних цілей за різними аспектами протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин, насамперед на забезпечення ефективної та якісної реалізації прав та інтересів учасників земельних правовідносин, запобігання вчиненню правопорушень у сфері земельних правовідносин, а також позитивна правореалізаційна діяльність, а у випадку вчинення порушень – притягнення до адміністративної відповідальності; 4) адміністративні процедури завершуються прийняттям адміністративного акта або укладенням адміністративного договору.

8. Серед напрямів удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин виокремлено наступні: 1) удосконалення наявного нормативно-правового регулювання шляхом: а) усунення розбіжностей у правовому закріпленні переліків складів адміністративних правопорушень між різними нормативно-правовими актами, що регулюють сферу земельних правовідносин; б) удосконалення юридичного конструювання об'єкта, суб'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторін адміністративних правопорушень у сфері земельних правовідносин; в) удосконалення заходів адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних правовідносин (адміністративних стягнень), забезпечення їх специфікації та адаптації до земельного законодавства; 2) підвищення ефективності правового регулювання діяльності суб'єктів, які уповноважені накладати адміністративні стягнення за правопорушення у сфері земельних відносин в Україні: а) оптимізація повноважень з питань притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин; б) забезпечення додаткових гарантій для окреслених суб'єктів; в) врегулювання проблем адміністративних процедур притягнення до адміністративної відповідальності; 3) перегляд окремих видів адміністративних процедур у сфері протидії правопорушенням земельного законодавства з метою чіткої регламентації строків, у цілому алгоритмів дій посадових осіб, введення в окремі процедури публічно-правового елементу.

9. Заходи щодо використання зарубіжного досвіду адміністративної протидії правопорушенням у сфері земельних відносин запропоновано запроваджувати у два етапи. На першому етапі слід здійснити такі заходи: 1) загальні (нормативно-програмні), які полягають у внесенні змін до чинного нормативно-правового регулювання щодо: а) визначення рамкових умов надання в оренду різних категорій земель, у тому числі найбільше уваги зосередити на оренді земель сільськогосподарського призначення: мінімальний строк оренди земельної ділянки (пропонуємо не менше 10 років); б) визначення обов'язкових вимог до належного рівня освіти та кваліфікації особи, яка бажає отримати в оренду земельну ділянку (на прикладі досвіду Франції, Польщі, Литви); в) введення заборони на оренду земельних ділянок, які розташовані у прикордонних смугах (на прикладі досвіду Іспанії); г) закріплення переважного права на отримання земельної ділянки у власність її добросовісним орендарям (на прикладі досвіду Франції, Голландії,

Бельгії); 2) заходи спеціально-правового характеру: оптимізація повноважень щодо проведення землевпорядних робіт та ведення Державного земельного кадастру та максимальне зосередження їх у повноваженнях єдиного органу – Держгеокадастру (на прикладі досвіду Швеції); 3) реформування заходів правозастосовного характеру: посилення заходів адміністративної відповідальності за порушення у сфері земельного законодавства (на прикладі досвіду Німеччини, Франції, США). Заходи другого етапу полягатимуть у розробленні, затвердженні спеціальних програм адміністративного стимулювання дотримання земельного законодавства, вжиття заходів з охорони земель (за аналогією із США).

10. Удосконалення профілактики адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин запропоновано здійснювати за наступними напрямками: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання профілактики адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин; 2) закріплення комплексу стимуляційних заходів, які забезпечуватимуть мотивування суб'єктів профілактики. В тому числі необхідним є забезпечення належного фінансування профілактичної діяльності та підвищення виконавської дисципліни її суб'єктів; 3) розроблення, запровадження та заохочення проведення форм соціально-виховної профілактики адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин з боку громадянського суспільства, соціальних груп (сім'я, колективи); 4) запобігання корупційним проявам у сфері державного управління та притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин.

11. Виділено наступні форми взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні: 1) інформаційно-аналітична (в тому числі електронна); 2) оперативно-поточна; 3) загальностратегічна, яка включає нормотворчі та ідейно-виховні заходи.

Запропоновані наступні заходи розвитку форм взаємодії між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні: 1) продовження координованого Міністерством цифрової трансформації України розвитку системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; 2) створення механізмів ефективної реалізації інформаційного обміну між суб'єктами протидії; 3) прийняття Кабінетом Міністрів України постанови «Про затвердження порядку здійснення взаємодії між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері земельних відносин»; 4) утворення спільного органу, який координуватиме здійснення взаємодії між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері земельних відносин – Координаційної ради з питань захисту земельних відносин.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Чумак Ю. Я. Особливості земельних правовідносин як об'єкту адміністративно-правової охорони. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1. Т. 4. С. 101–105.

2. Чумак Ю. Я. Особливості системи суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних правовідносин. *Європейські перспективи*. 2018. № 2. С. 232–238.

3. Чумак Ю. Я. Щодо визначення змісту адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2. Т. 3. С. 87–93.

4. Чумак Ю. Я. Особенности информационно-аналитической формы взаимодействия субъектов противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений. *Верховенство права*. 2019. № 2. С. 235–240 (Republica Moldova).

5. Чумак Ю. Я. Загальна характеристика адміністративних правопорушень у сфері земельних правовідносин. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С. 186–195.

6. Чумак Ю. Я. Характеристика адміністративних форм протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні. *Верховенство права*. 2020. № 1. С. 204–209 (Republica Moldova).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Чумак Ю. Я. Адміністративні процедури протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті* : міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 7–8 квіт. 2017 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 51–54.

8. Чумак Ю. Я. Особливості реалізації правової форми адміністративної протидії правопорушенням у сфері земельних відносин. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи* : міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 берез. 2018 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2018. С. 99–102.

9. Чумак Ю. Я. Особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє* : міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 1–2 листоп. 2019 р.). Харків : Східноукр. наук. юрид. орг., 2019. С. 83–85.

10. Чумак Ю. Я. Адміністративні правопорушення у сфері земельних правовідносин. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього* : міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 21–22 лют. 2020 р.). Суми : Вид. дім «Ельдорадо», 2020. С. 422–425.

11. Чумак Ю. Я. Сутність адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин. *Запорізькі правові читання*: міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 19–20 трав. 2020 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 351–353.

АНОТАЦІЯ

Чумак Ю. Я. Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері земельних відносин та вивченню сучасного

стану її адміністративно-правового регулювання. Проаналізовано сутність земельних відносин як об'єкта адміністративно-правової охорони, здійснено загальну характеристику адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин в Україні та виділено їх види, охарактеризовано правові засади протидії правопорушенням у сфері земельних відносин. Розкрито систему суб'єктів протидії правопорушенням у сфері земельних відносин в Україні, з'ясовано адміністративно-правові форми та методи наведеної протидії, а також охарактеризовано відповідні адміністративні процедури у досліджуваній сфері. Запропоновано напрями удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин в Україні, профілактики адміністративних правопорушень та подальшого розвитку форм взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у визначеній сфері. Опрацьовано зарубіжний досвід протидії правопорушенням у сфері земельних відносин та окресленню можливості його застосування в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, земельні правовідносини, адміністративно-правова протидія, адміністративне правопорушення, профілактика, адміністративні процедури.

АННОТАЦИЯ

Чумак Ю. Я. Административно-правовое противодействие правонарушениям в сфере земельных отношений в Украине. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2020.

Диссертация посвящена комплексному исследованию административно-правового противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений и изучению современного состояния ее административно-правового регулирования. Проанализирована сущность земельных отношений как объекта административно-правовой охраны, осуществлена общая характеристика административных правонарушений в сфере земельных отношений в Украине и выделены их виды, дано определение понятию административно-правового противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений в Украине, а также всесторонне охарактеризованы правовые основы противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений. Раскрыта система субъектов противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений в Украине, к которой относятся: 1) субъекты противодействия правонарушениям в сфере земельных правоотношений общей компетенции, осуществляющие общие стратегические и идейно-целевые меры административно-правового противодействия; 2) субъекты противодействия правонарушениям в сфере земельных правоотношений специальной компетенции, осуществляющие специально-правовые и правоприменительные меры административно-правового противодействия; 3) субъекты противодействия правонарушениям в сфере земельных правоотношений общей компетенции,

осуществляющие отдельные специально-правовые и правоприменительные меры административно-правового противодействия. Выяснены и охарактеризованы административно-правовые формы и методы противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений, а также административные процедуры такого противодействия. Предложены пути совершенствования административной ответственности за правонарушения в сфере земельных отношений в Украине, профилактики административных правонарушений и дальнейшего развития форм взаимодействия субъектов противодействия правонарушениям в определенной сфере. Также значительное внимание уделено раскрытию зарубежного опыта противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений на примере таких стран, как Франция, Польша, Литва, Испания, Голландия, Бельгия, Швеция, Германия, США, и определены мероприятия по использованию такого зарубежного опыта. Определены основные направления взаимодействия субъектов противодействия правонарушениям в сфере земельных отношений в Украине и выделены его следующие формы: 1) информационно-аналитическая (в том числе, электронная); 2) оперативно-текущая; 3) общестратегическая, которая включает нормотворческие и идейно-воспитательные мероприятия.

Ключевые слова: административно-правовая охрана, земельные правоотношения, административно-правовое противодействие, административное правонарушение, профилактика, административные процедуры.

SUMMARY

Chumak Yu. Ya. Administrative and Legal Counteraction to Offenses in the Field of Land Relations in Ukraine. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 «Administrative law and procedure; financial law; informational law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2020.

The author of the dissertation has provided theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which is to determine the nature and to reveal specific features of administrative and legal counteraction to offenses in the field of land relations in Ukraine, as well as elaboration of the areas of its improvement taking into account national and international experience. The essence of land relations as an object of administrative and legal protection has been clarified. It has been noted that administrative and legal protection of lands constitutes a separate specific holistic mechanism, which is represented by appropriate measures, techniques, methods of administrative and legal protection of such an important public good as lands. The structure of such a mechanism has been offered to consider by such components as institutional, positive and stimulating (preventive) and protective. The general characteristic of administrative offenses in the field of land relations in Ukraine on each element of their structure has been carried out and shortcomings of administrative and legal regulation of the issue under research has been defined. The classification of administrative offenses in the field of land relations has been suggested. It has been offered to consider administrative and legal counteraction to offenses in the field of land legal relations as a set of interrelated administrative and legal,

organizational, ideological, stimulating measures carried out by authorized subjects of authoritative powers on permanent and systematic principles, as well as in some cases if there are situations, which require the use of administrative coercion aimed at preventing administrative offenses in the field of land relations, their termination, bringing to administrative liability of those who committed them, eliminating the negative consequences of such offenses, as well as identifying the causes and conditions leading to offenses and overcoming them at the national strategic level. The system of subjects of counteraction to offenses in the field of land legal relations includes: 1) subjects of counteraction to offenses in the field of land legal relations of general competence, which carry out general strategic and ideological target-oriented measures of administrative and legal counteraction (Verkhovna Rada of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture, Ministry of Energy and Environmental Protection, Regional Councils); 2) subjects of counteraction to offenses in the field of land legal relations of special competence, which carry out special legal and law enforcement measures of administrative and legal counteraction (State Service of Ukraine on Geodesy, Cartography and Cadastre and the State Ecological Inspectorate, as well as their territorial agencies); 3) subjects of counteraction to offenses in the field of land legal relations of general competence, which carry out certain special legal and law enforcement measures of administrative and legal counteraction (district councils, village, settlement, city councils, local state administrations, public inspectors, prosecutor's office, judicial agencies). It has been offered to distinguish between legal and non-legal forms of counteraction. The author has distinguished among the legal forms of administrative counteraction to offenses in the field of land relations the following ones: 1) rule-making and programming; 2) public administration; 3) control and supervisory; 4) law enforcement. It has been established that the methods of administrative counteraction to offenses in the field of land relations are the methods and techniques of influencing land legal relations and their participants determined by the current legislation, which are realized by the subjects of counteraction in their practical activity, stipulated by specifics of the legal status of certain subjects and objects of counteraction. The author has formulated propositions on the areas of further improvement of administrative liability for offenses in the field of land relations in Ukraine, increasing the effectiveness of prevention of such offenses and the development of the forms of interaction between the subjects of the studied counteraction. In particular, it has been offered to improve normative and legal regulation by: a) eliminating differences in the legal consolidation of the lists of administrative offenses between various regulatory acts regulating the field of land legal relations; b) improving the legal construction of the object, subject, objective and subjective aspects of administrative offenses in the field of land legal relations (including the introduction of the institution of administrative liability of legal entities for offenses in the field of land relations); c) improving administrative penalties for offenses in the field of land legal relations, by ensuring their specification and adaptation to land legislation. Best practice of studying international experience in combating offenses in the field of land relations and identifying possible ways to use it in Ukraine played an important role in the context of reforming administrative and legal counteraction to offenses in the field of land relations. Among the measures to use international experience in this area the

author has noted: a) the need to determine the framework conditions for the lease of different categories of lands (not less than 10 years); b) determination of mandatory requirements for the appropriate level of education and qualifications of a person wishing to lease a land plot (by the example of the experience of France, Poland, Lithuania); c) the introduction of a ban on the lease of land plots located in the border areas (by the example of the experience of Spain); d) optimization of powers to conduct land management works and maintenance of the State Land Cadastre and their maximum concentration within the powers of a single agency – the State Geocadastre (by the example of the experience of Sweden); e) strengthening measures of administrative liability for violations in the field of land legislation (by the example of the experience of Germany, France, USA). The author has also offered to introduce international experience of the United States in developing and approving special programs of administrative incentives for the compliance with land legislation, taking measures to protect lands.

Key words: administrative and legal protection, land legal relations, administrative and legal counteraction, subjects, administrative offenses, forms, methods, administrative procedures.